

Ховрак І. В., к.е.н., доц.,
доцент кафедри обліку і фінансів,
Кременчуцький національний університет імені Михайла
Остроградського
inna.khovrak@ukr.net

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТУ В КОНТЕКСТІ ЕТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА

***Анотація.** Світові університети-лідери сприймаються не лише як науково-освітні інституції, а також як етичні осередки, здатні виховати відповідальних громадян. Метою дослідження є обґрунтування важливості концепції соціальної відповідальності університетів задля забезпечення етичного лідерства у галузі освіти.*

***Ключові слова:** соціальна відповідальність університету, етичне лідерство, довіра, сталий розвиток.*

Актуальність. Глобалізація світового освітнього простору потребує зміни стратегічних пріоритетів вищих навчальних закладів та усвідомлення їх соціальної відповідальності. Університети-лідери зосереджують увагу на прозорості діяльності, якості викладання, навчання та проведення наукових досліджень, академічній доброчесності та етиці. Все це викликано підвищенням вимог до освітніх послуг та загостренням конкурентної боротьби на ринку. Тому традиційні підходи до розвитку університетів не є ефективними в сучасних умовах та потребують значного корегування.

Постановка задачі. Метою дослідження є обґрунтування важливості та особливостей реалізації концепції соціальної відповідальності університетів задля забезпечення етичного лідерства у галузі освіти.

Результати. Проведений аналіз наукових публікацій з тематики дослідження дозволяє стверджувати, що встановлення теоретичних засад соціальної відповідальності університетів є актуальною проблемою у світі протягом останніх десятиліть. На думку британських вчених [1, с. 1194], суспільна довіра до університетів формується завдяки їх високому рівні відповідальності та етики. Відповідно до принципів Організації Об'єднаних Націй з питань відповідальної бізнес освіти [2], в навчальних програмах в галузі бізнесу необхідно враховувати міжнародні цінності, пов'язані з правами людини, екологічною відповідальністю, трудовими правами та антикорупцією. При цьому, становлення соціально від-

повідальних спеціалістів розглядається як процес, ефективність якого залежить і від викладачів, і від студентів [3].

Варто додати, що якісне навчання є однією з 17 цілей сталого розвитку (ціль SDG4), прийнятих ООН: до 2030 року планується забезпечити рівний доступ усіх жінок і чоловіків до доступної та якісної технічної, професійної та вищої освіти [4]. Університетська освіта також є важливою частиною інших цілей, пов'язаних з подоланням бідності (SDG1); забезпеченням здоров'я та добробуту (SDG3); гендерною рівністю (SDG5); гідною працею та економічним зростанням (SDG8); відповідальним споживанням та виробництвом (SDG12); зміною клімату (SDG13); забезпеченням миру, справедливості та сильних інститутів (SDG16). Відповідно, світові університети-лідери сприймаються не лише як науково-освітні інституції, а також як етичні осередки, здатні виховати відповідальних громадян.

Вважаємо, що для України соціальна відповідальність університетів та освіти загалом є доволі новим питанням. Однак, в суспільстві формується розуміння, що «модернізація повинна починатись із засвоєння цінностей соціальної відповідальності, що формують загальноєвропейський соціальний капітал» [5, с. 492]. Університети розроблюють кодекси етики студентів на науковців, реалізують програми екологічного спрямування, підтримують волонтерські рухи.

Важливо усвідомлювати, що лідерство на сучасному інтернаціоналізованому освітньому ринку досягається за допомогою дотримання етичних засад у щоденній діяльності. Навчальні заклади покликані розвивати етичні цінності серед молодого покоління, сприяти формуванню етичного та демократичного суспільства [6, с. 2086]. При цьому лідерство університетів в освітньому просторі залежить від етичних цінностей лідерів, оскільки етичне та ефективне лідерство знаходиться в тісному зв'язку [7, с. 3949]. Етичне лідерство – це концепція лідерства, яка орієнтована на характер і інтегрована з етичними цінностями лідера [8, с. 1380] (табл. 1). Етичне лідерство, на думку американських вчених [10, с. 529-530], базується на трьох складових: справедливість (здатність до почуття справедливості, особисті права, свобода, рівність і відповідальність за спільне благо); турбота (позитивне ставлення, здатність відчувати глибоку повагу або любов до інших); критика (моральний аналіз соціальних та інституційних вимірів життя). В цілому, етичне лідерство дозволяє зменшити організаційний цинізм [11, с. 476] та підвищити рівень довіри [12, с. 231].

Таблиця 1

ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА РОЛЬ ЕТИЧНОГО ОСВІТНЬОГО ЛІДЕРСТВА

Ключові характеристики лідерства	Етична роль лідера
Підвищення обізнаності про значення цінностей та етики	Формування спільних цінностей та регулярне їх дотримання
Поділ відповідальності	Контроль всіх членів команди, з якими він поділяється відповідальність, щодо етичних дій
Приклад для наслідування	Лідер як чесна та надихаюча особистість
Дотримання цінностей	Дотримання етичних цінностей при прийнятті управлінських рішень
Навчання основам етики	Допомога іншим набуті необхідних навичок
Надання можливостей етичним особам	Надання пріоритету особам з високими етичними цінностями та вчинками

* розроблено автором на основі джерела [9, с. 165]

Отже, етичне лідерство університетів виникає внаслідок поширення принципів справедливості, демонстрації поваги до індивідуальних якостей, чесності, надійності, щирості, взаємності, прийняття демократичних рішень. Дотримання зазначених принципів можливе при застосуванні концепції соціальної відповідальності (рис. 1).

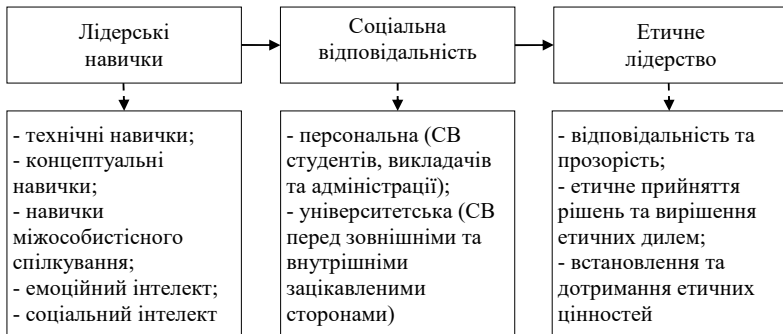

Рис. 1 Взаємозв'язок соціальної відповідальності університету та етичного лідерства*

* розроблено автором на основі джерела [13, с. 2795]

Висновки.

Фактично етичне лідерство стає проявом як соціальної відповідальності, так і соціальної свідомості установи [8, с. 1380]. При цьому увагу необхідно приділяти як персональному рівню соціальної відповідальності (соціальна відповідальність студентів, викладачів та адміністрації: дотримання цінностей та етичних норм, реалізація та підтримка соціально відповідальних ініціатив та проектів), так і університетському рівню соціальної відповідальності (соціальна відповідальність перед зовнішніми та внутрішніми зацікавленими сторонами: безпека праці, розвиток людського потенціалу, сприяння соціальній безпеці, гарантування партнерських відносин тощо).

Також необхідно усвідомлювати, що соціальна відповідальність університету не є випадковою та хаотичною діяльністю. Вона потребує системного та комплексного підходу. Важливим аспектом є наявність стратегії соціальної відповідальності університету. Світова практика свідчить, що основою для розробки даної стратегії можуть бути стандарти та декларації соціальної відповідальності університетів, розроблені міжнародними організаціями чи окремими країнами. В цілому, дотримання концепції соціальної відповідальності на рівні університетів дозволить підвищити рівень суспільної свідомості та забезпечити сталий розвиток країни.

Список використаних джерел

1. *Bruce Macfarlane* The ethics of multiple authorship: power, performativity and the gift economy // *Studies in Higher Education*. – 2017. – Vol. 42, № 7. – p. 1194–1210.
2. Principles for Responsible Management Education [Electronic source]. – Access mode: <http://www.unprme.org>
3. *Hibbert, P. and Cunliffe, A.* Responsible Management: Engaging Moral Reflexive Practice through Threshold Concepts // *Journal of Business Ethics*. – 2015. – 127: 177–188.
4. Higher education and the Sustainable Development Goals [Electronic source]. – Access mode: <https://en.unesco.org/themes/higher-education/sdgs>
5. Соціальна відповідальність : навч. посіб. / А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін.; за заг. ред. д.е.н., проф. А. М. Колота. – К. : КНЕУ, 2015. – 519 с.
6. *Somprach Kanokorna, Ariratana Wallapha, Tang Keow Ngang.* Indicators of ethical leadership for school principals in Thailand // *Procedia — Social and Behavioral Sciences*. – 2013. – Vol. 93. – p. 2085–2089.

7. *Ercan Yılmaz*. The analysis of organizational creativity in schools regarding principals' ethical leadership characteristics // *Procedia Social and Behavioral Sciences*. – 2010. – Vol. 2. – p. 3249–3953.

8. *Hasan Tutara, Mehmet Altınöz, Demet Çakıroğlu*. Is ethical leadership and strategic leadership a dilemma? A descriptive survey // *Procedia Social and Behavioral Sciences*. – 2011. – Vol. 24. – p. 1378–1388.

9. *Boydak Özcan, M., Yavuz Özdemir, T., & Yirci, R.* Ethical Leadership Behaviours of School Administrators from Teachers' Point of View // *Foro de Educación*. – 2017. – Vol. 15 (23). – p. 161–184.

10. *William C. Frick*. Practicing a Professional Ethic: Leading for Students' Best Interests // *American Journal of Education*. – 2011. – Vol. 117, № 4. – p. 527–562.

11. *Yar Ali Mete*. Relationship Between Organizational Cynicism And Ethical Leadership Behaviour: A Study At Higher Education // *Procedia — Social and Behavioral Sciences*. – 2013. – Vol. 89. – p. 476–483.

12. *Raminta Pučetaitė*. Stimulating organizational innovativeness through ethical leadership practices: the mediating role of organizational trust // *Procedia — Social and Behavioral Sciences*. – 2014. – Vol. 156. – p. 231–235.

13. *Sonia Haq*. Ethics and leadership skills in the public service // *Procedia Social and Behavioral Sciences*. – 2011. – Vol. 15. – p. 2792–2796.

Khovrak I. V., PhD.,
Associate Professor of Accounting and Finance Department,
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University
inna.khovrak@ukr.net

THE UNIVERSITY SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE CONTEXT OF ETHICAL LEADERSHIP

Summary. *Leading world-class universities are perceived not only as research and educational institutions, but also as ethical centres that can educate responsible citizens. The purpose of the study is to substantiate the importance of the concept of university social responsibility in order to provide ethical leadership in the field of education.*

Key words: *university social responsibility, ethical leadership, trust, sustainable development.*